

חלום ופתרונו

אלמוני

ברשות מערכת "דבר" מתפרסם כאן פרק, שלא ראה אור קודם, מאגרותיו של אלמוני, שכמה וכמה מהן הופיעו ב"דבר". הפרק יכלול בס"ס שיזופיע בעתיד הקרוב.

אחרי הפרקים שכבר נתפרסמו שוב אין צורך להציג את המתכבר לפני הקורא בארץ. לשונו העברית, לשון חיה של תלמיד-החכמים, מלידי סוף המאה הקודמת, שאינה חסרה אלא את המונחים שנתחדשו בארץ; זעקת השבר הנשמעת מגרונו על גזירת החק שנגזרה בכרית-המועצות על עם שלם, תרבותו ולשונו (תחילה על לשונו הלאומית-ההיסטורית, ואחר-כך, בהכרת-ההגיון, על לשונו המדוברת, המיוחדת לו); השנייה המרה שאינה חסרה אורו של הומור וחסד אנושי; הגעגועים הלוהטים להווייה יהודית קיבוצית, למדינת ישראל, הנאחזים לפי תומם אף בעתון ישן, בידיעה של **מדבכך לדינו, המגיעים מארץ-ישראל** — כל אלה התכונות הבולטות בפרקים אלו עושות אותם לאחת התעודות המועזעות של זמננו. מחאתה החנוקה, האילמת בעל-כרח, של יהדות רוסיה, זו ערש תנועת ההתחדשות בישראל, באה כאן במקצת על תיקונה. היא מצטרפת לפרקי הזעקה של אלישע רודין ולשיריו של חיים לנסקי, שאֵבד במרחקי הישימון האנושי ששמו רוסיה הסטאליניסטית.

א. החלום

אחא! ידועים הם למדי מעשי גבורתו של מל-אך החלומות. לפני הקוסם הנפלא הזה אינם קיימים שום גבולות, מחיצות, גדרים וסייגים. במעף הזק שלו אינו מרגיש בשום מרחקים: לא בזמן ולא בחלל העולמות. כל המבצרים נפתחים לפניו: מנעולים, בריחי ברזל —

לפני ימים אחדים הגיע גם עדי התור לנפול בשבי אל מלאך הדמיונות. איני זוכר, חביבי, אם כל זה שחזיתי היה בשינה או בהקיץ. מבלי שאול את פי, אחז אותי המלאך בציצית ראשי ונשאני — נשאני דרך ימים ומדבריות, דרך הרים גבוהים וגאיות עמוקים והראני נפלאותיו. וכאשר מסכת החלום כלתה, הרגשתי במוחי ערבוביה של מחזות. לפני עיני הבריקו צורות ופרצופים שונים ובאזני צלצלו קולות שונים: אל צלילי מוסיקה נפלאה התפרצו דיבורי נאומים נלהבים, מחיאות כפים סוערות, קול תופים ומחולות, קריאת "הידד!" "הדרן" וכו'.

על כל מה, שראו עיני ושמעו אזני (בחלום או בהקיץ, איני יודע), רצוני להרצות לפניך, אחי. אבקש רק, שלא תדרוש ממני סדר מסוים בפרשת חלומי. מלאך החלומות; כללים של "מוקדם

ומאוחר" זרים לו. הנה, למשל, אחרי ראותי את טקס ההדלקה בכפר מירון לכבוד הילולא דרבי שמעון בן יוחאי, שהיה בערב ל"ג-בעומר, הייתי נוכח בטקס הדלקת המשואות בגבעת לויזן ברמת גן בערב הראשון של חנוכה שעברה...

איני יודע מתי הייתי בהלוויה ומתי בהורדו? מתי הייתי בפאריס ומתי בניו-יורק? לעומת זה אני זוכר היטב, שבמדינת ישראל ראיתי את עצמי פתאום ביום קיץ בירח תמוז. הטמפרטורה היתה אז מאוד גבוהה. אבל לא מחום השמש, אלא מחום הלבבות: ערב ימי הבחירות אל הכנסת השלישית ואל העיריית היה אז...

כאשר לחש לי מלאך-החלומות באזני "מדינת ישראל", אחזוני גיל ורעדה. הרגשתי בחזי רווחה כזו, שמעולם לא היתה ידועה לי. במלוא חזי הצר שאפתי אויר צח שבצה — אוירא דארץ יש-ראל. צלצול השפה העברית, שהגיע לאזני מכל העברים, שיכרני ממש. גם כעת, בשוחחי עמך, אחי, אני שומע את הצלצול הזה. ולא רק באזני אני שומע את הצלילים הנעימים הללו, אלא בכל תאי גוי. ובכול אני שומע אותם: בשריקת המכוניות, ברשרוש עלי העצים, בצפצוף הצפרים ו- גם בתנועת האויר המצוחצח — השמים שעל רא-

רבה על מפעלי הממשלה לטובת הישוב הערבי. בספרות ובעובדות הראה עד כמה הערבים ש- במדינת ישראל נהנים במידה מלאה מכל הזכויות האזרחיות. הדברים הללו שיצאו מפיו של ערבי נכבד בעדתו, ואותות הרצון מצד הקהל הערבי נראו לי כסתירה גמורה לדברי מנהיגה של מק"י וחבריו, שאינם מניחים שום הזדמנות הבאה לידיהם, כדי לבכות מר על גורלם של הערבים "האומללים" במדינת ישראל. אחד משני הצדדים (ראשי הערבים בעיר התחתית של חיפה או "מגיני" הערבים — מיקונים וסיעתו) בודאי משקר. מה דעתך, אחי: עם מי הצדק? ... בירושלים מיהרתי ללכת קודם-כל אל הכנסת. נודע לי, כי בישיבת הערב עומדת שם לדיון שאלה בוערת: על הבעת אמון או אי-אמון בממשלה. בלב פועם אני חושב: עוד רגע ורגלי תעמודנה בפרלמנט העברי. עוד רגע ועיני תחזינה את פני ראשי המדינה, את האנשים שהורמו מעם, ועל שכמם הוטל המשא הכבד לנהל את המדינה הצעירה, לבנות אותה, לשכ-ללה ולהבטיח את פיתוחה והגנתה. ...

פתאום הרגשתי, שאני נופל משמים ארצה. ריב מחריש אזנים התלקח בין אנשי מפ"ם ואה"ע מזה לבין אנשי מק"י מזה. ההסטריה, שתקפה את חברי סיעת מק"י, הצריחות, שאינן ניתנות להב-חנה, שיצאו מפיו מנהיגה של מק"י, דיכאו מאד מאד את רוחי. ברגש של צער עמוק עזבתי את בנין הכנסת, וכמדומני שאז אבדו לי חושי... ... ממדינת ישראל טולטלתי לעיר הבירה של

צרפת, ליפהפיה העולמית, פאריס.

כמה זמן עבר מרגע עזבי את אולם הכנסת בירושלים עד באוי לפאריס, איני יודע. אפשר, שבשעת הפסקה זו עמדתי באיזה תור כדי לזכות לקבל פתק לחצי ק"ג סוכר, כשעיני הכהות היו שקועות בעתון רענן ולבי, לב יהודי, אורח ברית-המועצות, "התמוגג" ממש מתענוג למראה האהבה הבווערת בנשמות שני "גדולי עולם", ראשי ממשלות של שתי מדינות גדולות — ניי-קולאי בולגנין וקונרד אדינאר... ומאד יתכן, שבשעת הפסקה זו כיתתי את רגלי העייפות

שי והאדמה שמתחת רגלי גם הם מדברים אלי עברית. הרגשה זו מילאה את כל הווייתי עליצות אין קץ. נכון הייתי לחבק עולם ומלואו. העליצות עזבתני — חרדת קודש תקפתני פתאום: "מדי-נת-ישראל" הגיתי ברגש. עיני רואות את שמי ישראל; רגלי דורכות על אדמת ישראל. ונדמה לי, ששומע אני הד רחוק מאצל הר נבו: "האזי-נו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי". רציי-תי לנפול אפים ארצה ולנשק את עפרה. אבל מלאך החלומות אינו נותן לי להתעמק בזכרו-נות העבר הרחוק: "לפנינו עוד רבה המלאכה" — הוא אומר לי.

ובאמת, לפני היתה מלאכה רבה. בעת ובעונה אחת הייתי מוכרח להיות בתל-אביב, בחיפה, ב-ירושלים ובהרבה ערים וכפרים אחרים. מקבל אני הזמנות רבות מאנשים פרטיים ומארגונים שונים להתכבד לבוא ולהשתתף בחגיגות משפח-תיות או ציבוריות. נוכח הייתי בכל התיאטרונים ובתי-הקולנוע. המחזות המוצגים שם מקסימים אותי. הן מצד התוכן הנפלא והן מצד הצורה היפה (רק פעם אחת בחיי — זה היה משכבר הימים — ראיתי מחזה תיאטרוני בעברית): ב-תיאטרון הקאמרי התענגתי לראות "הנפש היפה", בתיאטרון החדש — "בעלת הארמון" (הצגת בכור רה מאת לאה גולדברג), ב"אוהל" — "שלמה ה-מלך ושלמי הסנדלר", ב"הבימה" — "הכובשים". אין מספר למועצות, לנשפי חגיגות שונים ו-לאספות-עם, שבהם הייתי נוכח. הלא אמרתי לך, אחי, כי למועד הבחירות באתי למדינת ישראל. ובמפלגות, כידוע, אוכלוסיתה של המדינה הקטנה הזאת מאד עשירה. (אוי, אותה עשירות!...) כל מפלגה (גם מק"י, עד כמה שהדבר מגוחך ומע-ציב) מדברת בשם העם... המאבק בין המפל-גות הוא מאד חם. הטמפרטורה באספות הבוח-רים מגיעה לפעמים לנקודת הרתיחה.

אגב, אספה אחת של בוחרים ערביים בחיפה הביאתני במבוכה. יו"ר האספה, עורך-דין ערבי, הציע לאחיו בני עמו להצביע בעד רשימת מפא"י. הצעתו נתקבלה בתשואות סוערות. ראש העיר התחתית, שתושביה ערביים, דיבר בהתלהבות

שהשתררה באולם. כל הקהל עצר את נשימתו לשמע צלילי המוסיקה, שבאו מעבר למסך, ש-הורם לאט-לאט...

התזמורת הישראלית החלה להראות את כו-חה — ואני שכחתי עולם ומלואו, שקעתי כולי בים של צלילים עדינים, שכמוהם לא שמעו אז-ני מעולם. אחרי מילוא כל רישום מוסיקלי היה נדמה לי, כאילו אני נופל פתאום משמים ארצה, בכל כוחותי מחאתי כף ביחד עם כל הקהל ו-קראתי עד כי ניהר גרוני "הידד!" "הדרן"...

... ושוב הוצגתי באולם יפה, מבלי דעת לא את שם העיר והמדינה, בה אני נמצא, ולא לשם מה נאספו האנשים לכאן. רוצה אני, שמלאכי הטוב הביאני אל אספה חגיגית לכבוד איזה מאו-רע לאומי חשוב. מסביב לשולחן הארוך, המכו-סה בד אדום ומקושט בפרחים, יושבים אנשים נכבדים, רובם הגדול הגיע לזיקנה, מהם מגוד-לי זקן, הדורש טיפול וטיפוח מיוחד, ומהם מגו-לחים למשעי. חותם של חגיגות על פני האנ-שים ההם ועל מדיהם. פתאום עבר כל גווי זרם חשמלי: מעל הקיר שלמולי ראיתי מביטים אלי מתוך תמונות גדולות, המקושטות בזרים יפים מעשי חושב, פנים מאירות. איני יכול לגרוע עין מאותן התמונות, שזה הרבה שנים (אוי, הר-בה!) לא ראיתן. "הרצל ונורדוי" — דובכות שפתי בלחש.

שוב מביט אני אל האנשים היושבים מסביב לשולחן-הפרזידיום. על פנים כאלה אומרים, ש-השכינה שורה עליהם. פשר האספה ההיא טרם נודע לי, ואני כבר הרגשתי השראה נאצלת ב-אוויר האולם. הנה קם ממקומו זקן החבורה, איש רם הקומה, ובהקיפו בעיניו הצעירות והצוחקות את הקהל, אמר:

— רבותי! נאספנו כולנו הנה לחוג את שנת המאה וחמשים לחיי הקהילה היהודית בעירנו באזל...

ובכן — סוף סוף יודע אני, באיזו פינת של כדור הארץ אני נמצא. "גם מאורע כעין זה — חגיגת יובל של קהילה יהודית — הוא ענין ב-מרכז אירופה" — אני הוגה, אל תתפלא, אחי,

(עייפות הן רגלי מרוב עמידה בתור, כדי לקנות צרכים שונים) לבקש לי איזו עבודה שתקנה לי זכות אכילה, שלא אעבור על הפסוק המפורש "מי שאינו עמל, אינו אוכל". הקיצור, הנני בפא-ריס. הנני מסתכל בתמהון אל האולם הנהדר, בו אני נמצא. יופי כזה לא ראו עיני מעודי. בתחי-לה דימיתי, שיושב אני באחד הטרקלינים שבגן-עדן, בסוף נודע לי, שבארמון שאיו אני נמצא. עוצם אני את עיני מראה, שלא תסתמאנה חלי-לה משפע האור. בעד סדק צר של שמורות-עיני אני שולח את מבטי לכל העברים. איני מאמין למראה עיני: מעל למסך-הקטיפה הארוך מתנוססות אותיות עבריות גדולות: בואכם לש-לום, חברי התזמורת של הפילהרמוניה הישרא-לית!"

אני צובט את בשרי, כדי להוכיח, אם ער אני, אם לא בחלום אני רואה כל זה. לא בלי פחד מביט אני אל הקהל הגדול, הממלא את כל האו-רם. בתוך קהל כזה לא ישבתי מעולם. מיד ניי-כר, שמהסולת של החברה האנושית הם האנשים הללו. אצילות שפוכה על פניהם ועל כל מהלכם. ביניהם, לחש לי מלאכי, ישנם הרבה סופרים ואנשי-שם בהיכל האמנות: בימאים, קומפוזיטו-רים, ציירים, פסלים וכו'. כאן נוכחים (המלאך מראה לי על התא הראשון מימין לבימה) נשיא הסינאט ורעייתו. בתא השני יושבים שגרירים של מדינות שונות. "ומי היא הגברת היושבת בת"א השלישי?" — שאלתי, ברמזי בעיני על אשה מאוד עדינה, אמנם לא צעירה, אבל עקבות יופי נאצל עודם ניכרים למדי על פניה, המפי-קים ענות חן וטוב-לב. "זוהי רעיית הברון רוט-שילד" — אני מקבל תשובה קצרה.

מה נקוטותי בעיני, בראותי באיזו חברה אני נמצא. החליפות היקרות של הגברים! רשרוש בגדי המשי של הגבירות, המקושטות בעדי עדיים! והתסרוקות הגבוהות שלהן (ממש מגד-לים!) המטילות אימה! נתבלבלתי לגמרי: אר-מון שאיו, התזמורת הישראלית, רעיית הברון רוטשילד — ואני בחברתם...

מסבך רעיונותי העירה אותי הדממה המלאה,

את העיר הזאת, הבריקה במוחי המלה "יפה נוף". "מעוזה" היא הבת הצעירה של מדינת ישראל להתחרות ביופי ובחן עם שלוש אחיותיה הבכירות: תל-אביב, חיפה וירושלים: בננים, בפרדיסים, בכיכרות (סקווארים במקור — המלבה"ד) מצלות, ברחובות ובמגרשים הבנויים בסדר יפה, בשפע אור חשמלי ובמים לתושבים וכו'.

ברמת גן עלה בגורלי לראות אחד המחזות שזכרונם לא יימחה זמן רב. נוכח הייתי בטקס הדלקת נר ראשון של חנוכה בגבעת לזיתן. ולגודל דל תמיהתי, ראיתי בתוך נכבדי העיר פני אוריח חשוב, שעל ישראל כבודו — הוא זקן המדע הישראלי, אחד מראשי הבונים של מדינת ישראל, ד"ר יוסף קלוזנר. זו היתה באמת הפתעה נעימה. הרעיון, שהמלומד הגדול, ההיסטוריון הישראלי הזקן, שהקדיש את כל חייו להפראת המדע העברי, לא רק עודנו מאריך ימים, אלא כבימי שחרותו הוא עוד צעיר ורענן ברוחו וזימלא כוחות יצירה, מילא אותי שמחה רבה ובלבי נתתי שבח והודיה להשגחה העליונה, שהייתה וקיימתה והגיעתה לזמן הזה.

מה נהדר ומרטיט לב הוא המחזה הזה! מאות תלמידים, בני הכתות הגדולות בבתי-ספר היסודיים הופיעו בלפידים בוערים שבידיהם, מחדשים שים הם את מסורת הדלקת המשואות על הגבעות. התנוכה הגדולה על גג הבריקה שולחת את אורה למרחקי השרון והשפלה. תשואות סוערות מזעזעות את האויר והדן מתגלגל למרחקים. סוף-סוף קמה דממה. עיני כל הנאספים נשואות אל האורח החשוב, אל הישיש הנפלא, שזכה לראות בעיניו, ש"העולם המתהווה" אשר תיאר לפני יותר מארבעים שנה, הולך ונבנה ברוב פאר, נבנה על אף כל שונאי ישראל ומגדו. ד"ר יוסף קלוזנר מברך את אורחי המדינה, תושבי רמת גן, הוא מברך את הדור הצעיר, הדור שכולו זכאי, שהיום או מחר יתפוס את מקומו בשורות הבונים או יתיצב במערכות הצבא, כדי להגן בדמם על מולדתם החביבה ועל כבודו של עם ישראל כולו.

בתוך שאר דבריו אומר הנואם ברגש:

על תמיהתי. עליך לדעת, כי בארץ מקורי לא יתכן דבר כזה אפילו בחלום.

תמיהתי גדלה מרגע לרגע. בחגיגה יהודית לאומית משתתפים אורחים חשובים משאינם יהודים. ראש העיר בעצמו חשב לחובתו לבוא אל האספה לתת כבוד ליהודים תושבי באול. בנאום הברכה שלו הוא מרבה לדבר בשבחם של היהודים אורחי הלווציה, על הברכה שהם מביאים למדינה, על האהבה השוררת בין היהודים ויתר אורחי הלווציה, המשמשת בסדריה המתקנים דוגמה יפה למדינה שלווה ורבת התרבות. בתשואות נלהבות מקבלת האסיפה את הודעתו של יו"ר הפרזידיום על טלגרמת ברכה, שנתקבלה מאת נשיא המדינה. זה האחרון מדבר בברכתו על מדינת ישראל ומרים על נס את אישיותו הנפלאה של ד"ר הרצל ובתוך שאר דבריו הוא אומר, שזכות מיוחדת נפלה בגורלה של העיר באול: בה הונחה האבן הראשונה ליסוד מדינת ישראל...

... מרחף אני שוב תחת שמי ישראל. עיני אינן נשואות אל השמים הטהורים, הכחולים. מורדות הן עיני אל הארץ ויושביה. נישא אני מעיר לעיר, מישוב לישוב ושואב מלוא חפניים הנאה.

ההדלקה בכפר מירון לכבוד הילולה דרבי שמעון בן יוחאי, התחרות ששים השחיינים בכפר מכבי (השחייניות הצעירות רחל ברנשטיין וירדנה שאל, שחזרו זה עתה מסויר מוצלח בירת עם משלחת שחיינים מ"הפועל" באירופה מערבית, שיברו בהתחרות זו שני שיאים ישראלים חדשים), תערוכת פרי הארץ (חיפה), תערוכת סיום של תלמידי המכון לציור ופיסול על שם אבני (תל אביב), הקונצרטים של תלמידי הקונסרבטוריום והאקדמיה למוסיקה (ירושלים), ועוד עשרות מחזות כאלה — כל אחד מהם דיו למלא לב תייר שכמותי שכרון, שכרון משפע עונג ולהשכיחו לרגעים אחדים את כל עניו ויסורי ריו.

התחנה האחרונה במעוף התיור שלי על פני אדמת ישראל היתה רמת-גן, ובראותי בראשונה

ב. הפתרון

אגרתי האחרונה על החלום, נכתבה תחת היד רושם העז, שעשה בי מאורע בלתי רגיל בתנאי חיינו.

לפתע פתאום מצאתי הון רב. לידי נפל דבר מה מהנדסס במדינת ישראל בזמן האחרון, דהיינו, נומר "הדבר" (מ"9 בתמוז ש.ז.), הנומר הי ראשון של הירחון "ידיעות עירית רמת גן" (ש.ז.), קטע קצר מאיזה עתון, ששמו וזמנו אינם ידועים לי, ואחרון אחרון חביב — ספר דק וקטנטן באידיש, המכיל ידיעות הנוצרות לעולה החדש בצירוף מפת מדינת ישראל ודיאגרמה הי מראה את גדולה ופיתוחה של המדינה בשנות 1949—1955. שם הספר מעט-הכמות ורבי-האיכות הזה הוא "ככל הגויים" ("מיט פעלקער צוגלייד"), הוצאת "לעולה".

איזו הדרך חדר "החומר האטומי" הזה אל מדינתנו? הלא חומת-ברזל מקיפה את מדינת הסוציאליזם ומגינה על אורחיה, שאליה לא תגיע שום ידיעה מן החוץ.

על שאלות חמורות אלה לא אנסה לענות לך. מדוע? דבר זה, חביבי, הוא נשגב מבינתי וי מקיים אני את הציווי: "במופלא ממך אל תד-רוש". מאליו מובן, שהתנפלותי על המציאה בכל רעבון נפשי ובלעתייה כככורה בטרם קיץ. באור-תו הלילה, שהגיתי ברעיונות המובעים באות-יות עבריות ועירות, לא ידעו עיני תנומה וצח-לת נפשי גדלה מרגע לרגע.

למה זה כלי-כך גדלה התפעלותי למקרא שנים-שלושה כתבי-עת רגילים, בלתי חגיגיים, שכל אחד מכם קורא אותם במנוחת-נפש?

הדבר הוא ככה: החומר האינפורמטיבי של כתבי-העת המעטים, שנפלו לידי בהיסח הדעת, לגבי דידך ודכוותך ישן-נושן הוא, אבל בעיני כל ידיעה, שמצאתי באותם העלים, נראתה חדשה ורעננה ויועזעה את מוחי ולבי. אלה היו זעזועי נשמה, בשעה שהיא טובלת בים של תענוג.

רואה אני, אחי, את בתי-החוק המרחפת על שפתיך... חושב אתה: "מת רגשני הוא, אחי זה!" על זה אענך:

"זה כבר לא היתה לי חווייה כהדלקת הנרות על גבעת לויתן. הלפידים הללו שופכים אור חדש על חיינו, כי אין סמל יפה מהלפיד המאיר. אורו מפציע קמעה קמעה, עד כי כל הארץ נר-אית כמדורת אש. ואתם, בני רמת גן, המחדשים את מסורת הדלקת המשואות, תשאו בכבוד אור זה רבי-הסמליות".

מלאך החלומות עזבני. הושבתי אל עולמי, עול-לם המוחשי, עולם שבו אין מקום להשליות, דמ-יונות וחלומות מתוקים. אבל החזיונות הרבים וה-המראות הנפלאים, שמלאך החלומות הראני, עול-דם מופיעים לפני כפעם בפעם: יש שלפני עיני מתיצבת דמותו של דוד בן גוריון בשעה ההיס-טורית (אור ליום ה' אייר שנת תש"ח), כאשר הוא מצהיר לפני כל העולם על תקומת מדינת ישראל; ויש שאני רואה את עצמי בכנסת ברג-עים המרוממים, כאשר נשיא המדינה יצחק בן-צבי נותן את השבועה לנבחרי העם העברי, שבו-עת אמונים למדינה ולבניה; פעם נדמה לי, שאני רואה תהלוכת טנקים של צה"ל, ופעם אני רואה גדודי צבא ישראלי צועדים לפני בימת ה-כבוד ביום העצמאות — כל החזיונות והמראות הללו משיבים את נפשי הנלאה, משמשים הם חמצן לנשמת הדרויה, הנענית באויר המחניק.

בסיפורי על חלומי דילגתי על איזו דברים לא-נעימים, שפגשתי בדרך, הדברים שהסבו לי צער. בכונה עשיתי זאת: לא רציתי להשבית את שמחת לבי לרגל החזיונות היפים שנגלו לפני. ובפרט שיודע אני, שבכל החסד, שמלאכי הטוב עשה עמדי, הוא עוד לא גילה לפני את כל אוצ-רות ההוד והיופי של מדינתנו.

אחי! עוקב אני אחרי רשמי פניך ברגעים ש-הנך קורא איגרותי זו. הנה הגעת לסופה ועורך מושך בכתפך... חושב אתה עלי: מה זה בא בעל החלומות הזה להשמיעני? הלא מדבר הוא על דברים, שכולנו ראינו בעיינינו או קראנו ב-כתבי-העת של מדינתנו? הצדק אתך לדרוש ממ-ני באורים.

מנו בדור של תנועת התחיה — אחד העם וביא-ליק ו"ל — נודע לנו בעתם. על זה אנו צריכים "להודות" לאחד מסגני היווסקים, מ. ליטבקוב, עורך העתון הסוביטי באידיש "דער עמעס", ש"היה נחשב לפוסק בר"סמכא בעניני התרבות היהודית. אותו ליטבקוב מצא לחובה "להספיד" את שני הנפטרים הגדולים ההם — זאת אומרת לחלל את זכרם הקדוש בדברי גנאי.

נשובה לעניננו, למלחמה שממשלת ברית המועצות הכריזה על התרבות היהודית. כאשר נגמרה מלחמה זו בנצחון גמור, וכל מוסדות התרבות היהודית נחרבו ועסקניה נכלאו, הוסיפה הממשלה הסוביטית להלחם נגד — המוחות היהודיים, נגד המחשבות "הרעות" שבלב כל יהודי ובתוכן נגד "העובדה הנוראה", שרבבות יהודים מתענ"ינים בחיי מדינת ישראל, ואנשי הבולשת גויסו למלחמת מצוה זו...

אבל העמל הקשה של אנשי הבולשת לא עצר כוח לבער מלכות היהודים, אסירי הגולה הסוביטית, את שאיפתם הכבירה, אם לא לקרוא בספר או באיזה עתון (דבר זה מן הנמנע הוא), הרי לכל הפחות לשמוע ברדיו על מהלך החיים החדשים במדינת ישראל, על נצחונותיה המזהירים במלחמתה הקשה עם אויביה הרבים, הסובים אותה מכל העברים, על מלחמתה הכבדה עם כוחות הטבע, שבקושי רב הם נכנעים לרוח האדם.

בשנים הראשונות ליסוד מדינת ישראל היינו שוכחים את כל מרילבנו ברגעים המאושרים, שהיינו יושבים למול מנגנוני הרדיו ושומעים שי"דורי "קול ציון לגולה". אבל מאותו היום הנורא, שבו ניתקו היחסים הדיפלומטיים בין מדינת המועצות ומדינת ישראל (ינואר 1953), ניטל מאתנו העונג הזה, העונג הזה לא הושב לנו גם אחרי ששוב הוקמו היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות. וגם כיום הזה, כאשר ראשי המעצמה הסוציאליסטית אינם חדלים להתריע בקור לייקולות, שהם רק הם הנם היוזמים בדבר מצוה של השלטת השלום בעולם, שברית המועצות כבר

אפונה, יקירי, אם מסוגל הנך להבין את תגובתי החדה על מאורע "קל-ערך" זה, "השבע אינו מרגיש את נשמת הרעב", שבעה היא נשמתך היהודית במזון רוחני בכל גילוייו; בדברים של דפוס בכל המקצועות (ספרי קודש וספרי חול, ספרי מדע ומחקר, ספרי שירה וכו', בעברית ובשפות אחרות), בתיאטרונים ותזמורות, בהיכלים אמנות שונים וכו', מה שאין כן אחי היושבים כאן בגלות הסוביטית. מכוון אני, כמובן, לאותם היהודים, שאינם רוצים להתכחש לעמם, החושבים את עצמם לאברים אמנם מדולדלים במידה ידועה — של גוף האומה הישראלית. עניינם נוראים הננו בנידון זה. ממקורה של התרבות העברית ומשפתה הורחקנו בזרוע רשעים מהימים הראשונים, ש"אמת" הבולשביזם התחיל להשתלט במדינת רוסיה. בפרט זה מילאו תפקיד מזוהם הבנים הסוררים של בני עמנו, כל הני ליטבקוב, ראפעס ועוזריהם, שלקחו להם בחכמה את ענין התרבות והחינוך של היהודים במדינת הבולשביזם. מאז ניתקה לגבי דידן שלשלת הזכה של התרבות של העם היהודי לא רק בחלקה העיקרי, זאת אומרת, לגבי כל מה שנוצר והוסיף להיוצר בשפת עבר, אלא גם לגבי כל מה שנכתב באידיש.

שווה בנפשך, אחי: הסופרים היהודים הידועים לתהילה, למשל: ש. אש, א. רייזין, אופאטושו, ה. לייזיק, ז. שניאור, ש. ניגר, ד"ר ז'יטלובסקי, מכס וויינרייך, דוד פינסקי, מאני לייב, ועוד הרבה סופרים יהודים — הלא כל אחד מהם יצר דבר-מה במשך אותן השנים, אבל אלינו לא הגיעה אף שורה אחת של דפוס מיצירות-רוחם של אותם הסופרים, כאילו נסתם מעין יצירתם. על הנעשה במדינת ישראל בשדה התרבות העברית אין מה לדבר, שלא ידענו ואיננו יודעים מאומה. איננו יודעים גם לקרוא בשם של איזה סופר או משורר חדש בעל כשרון בארץ ישראל. ובנוגע לשמות המהוללים, שהיו ידועים לנו מכבר הימים, לא היתה לנו שום ידיעה, אם חיים הם. רק על פטירתם של שני גאוני הרוח, שקמו לע-

בערך "ישראל" (באותה האנציקלופדיה) אין שום ידיעה על מצב ההשכלה והמדע במדינת ישראל. אפשר לחשוב, שמדינה צעירה זו היא חצי-פראית, עומדת היא על שלב מאוד נמוך בסולם התרבות. בנוגע למצב החקלאות במדינת ישראל נאמר שם, כי החקלאות במדינה היא אכסטנסיבית, ולחיוק "דברי אמת" אלה מצויר גמל, שב-עורתו חורש האיכר היהודי את אדמתו...

יכול אתה, אחי, להיות בטוח, שבעל המאמר על מצב החקלאות במדינתך הוא מומחה במקצועו עו זה, ובשום אופן אין להניח, שהוא באמת אינו יודע את מצב החקלאות במדינת ישראל, שהוא אינו יודע, שבמדינת ישראל יש נגב, שממה רחבה, שמעולם לא ירדה עליה טיפת גשם, ואותה השממה הולכת ונכבשת ונעשית קרקע פורה, ועבודה קשה זו נעשית בידי חרוצות, לא בעזרת גמלים אלא בעזרת אכסקאוואטורים וטרקטורים...

האזרח הסוביטי, אם הוא תמים ביותר, איש חסר כשרון ביקורת ביחס לדבר הנדפס, וכל ידיעותיו על הנעשה בעולם הוא שאב רק ממקורות סוביטיים (הלא מקורות אחרים אין!), מקבל מושג לגמרי מסורס על מהותה של מדינת ישראל. מאמין הוא, שמדינת ישראל משמשת — שטאב מרכזי של ריגול לטובת אמריקה. את התזים הוזה תחבו כמו במסמרים למוחו של הקורא הפשוט כל המומחים לענייני חוץ בהרצאותיהם הפומביות במשך חמש שנים. אחרי מות סטלין חדלו המטיפים (כפי הנראה, על פי צו מגבוה) להשתמש ב"מושכל ראשון" זה. אבל הובל ההוא, מכיוון שכבר נכנס לתוך המוחות האפלים של חוגי גיאנשים ידועים, אינו חדל להפרות אותם... הקיצור, אחי, הדבר "ברור": אנשי מדינת ישראל אינם עוסקים בישובו של עולם (בנין בתים, נטיעת כרמים ופרדסים וכו') אלא בענייני ריגול... רובם הנם סוכנים של הכוללת האמריקנית.

ומה שנוגע לסדר השולט במדינה זו — מי "אין" נוע יודע, שישראל היא מדינה אגרסיבית ושלטייה עריצים נוראים. מקפחים הם את הזכויות

מגשמת את אידיאל השלום (הענקת נשק למצרים גם-כן נעשתה לשם השלום), עודנו משוללים הזכות, לא רק לקרוא באיזה ספר או עתון, אלא גם לשמוע דבר או חצי-דבר על חיי אחינו במודתם. כמועד הזה מהומם קול הרדיו ממדינת ישראל בעזרת המכניקה השדית ואזנינו אינן יכולות לצוד אף הגה אחד. בכל ערב וערב אני ניגש אל מנגנון הרדיו בשעה הקבועה לשידורי "קול ציון לגולה" בתקוה, כי אפשר כבר הגיעה השעה המקווה והגורה הרעה והטפשית על רוח האדם בטלה. אבל תקותי, שהיא תקותם של רבות בני עמנו, נכזבת: לאזני מגיעה שריקת פראים המחרישה והוממת את מתנת אלהים — השפה האנושית. ונבלה זו תגדל פי שנים, בזכרי, כי אף פעם לא שמעתי משידורי "קול ציון לגולה" איזו פגיעה בכבודה של הממשלה הסוביטית או בקורת על סדריה.

עוד לא היה מקרה, שבכתבי-העת הסוביטיים ייזכר השם "ישראל" לשבח. כאשר בעתוננו (ב) כל העתונים — כי כולם מדברים בסגנון אחד) מופיעה לפעמים איזו ידיעה על החנגשות צבאיות בין ישראל ומצרים, אז מדינת ישראל היא תמיד תוקפנית ומצרים היא העלובה... היא סובלת, כביכול, מהאגרסיה של ישראל...

"האוביקטיביות" של ברית-המועצות ביחסה למדינת ישראל נראית בעליל גם בספרים, שמחבריהם מחויבים להתיחס אליהם ברצינות, למשל, באנציקלופדיה הסוביטית, בערך "יהודים" נאמר, כי היהודים אינם עם, אלא שבטים (במקור: קיבורים לאומיים — 'נארודנוסטי') שאין ביניהם שום קשר: יהודי גרוזיה הנם גרוזינים, יהודי אוקראינה הם אוקראינים גמורים, יהודי פולין פולנים הם וכו'. על שפת היהודים (אידיש) נאמר שם בין השאר, שבשפה זו "היו יהודי רוסיה מדברים לפנים". לפנים — ולא כיום הזה!... ההארה "המדעית" הזאת משמשת להצדקת חורבנם של כל מוסדות התרבות היהודיים (החל מבית-ספר וכלה בחיסול האלף-בית היהודי), חורבן, שנעשה בפקודת ראשי השלטון במדינה.

ג) הספר הקטנטן והדק "ככל הגויים", "דאס בענטשערל" * , כפי שאחד היהודים כאן קרא או-תו, קובע ברכה לעצמו. זהו באמת מועט המח-זיק את המרובה. בו מוצא ודאי העולה החדש את כל הידיעות היסודיות על מדינת ישראל : נושאי רעיון התחיה, התהוותה של המדינה, המלחמה על עצמאותה, גידולה וכו'. הציורים שבספר הק-טן מעבירים לפני עיני הקורא את הרגעים המ-רוממים בחיי המדינה. התבוננתי אל פני אחד היהודים, שקרא את הספר ההוא, וראיתי שעניו זולגות דמעות. "למה אתה בוכה"? — שאלתיו. "דמעות גיל תטופנה עיני — ענה ונאנח. "ובכן על מה אתה נאנח מרה?" — שאלתיו שנית. הנש-אל נאנח שוב וענה: "יש לנו על מה להאנח. צריכים אנו להאנח על חיינו, שעברו עלינו לבט-לה, על זה שלנו אין שום חלק בבנין הבית הנה-דר והאיתן של עם ישראל, וביחוד צריכים אנו להצטער, שענפנו — הישוב היהודי הסוביטי — הולך ונעקר מגזעו, שהרבה כוהות רעננים מא-חינו בני ישראל בגלותנו, שהיו יכולים להביא ברכה רבה למולדתנו, גדונים לכליון".

נענעתי בראשי לחברי לאות הסכמה והשתת-פות בשמחתו הרבה ובצערו העמוק.

ובכן, אחי, הנך מבין כבר את פתרון החלום, שסיפרתי לך עליו באיגרת האחרונה. הנך מר-גיש, אפשר, את הלך נפשי, בקראי את העתונים ממדינת ישראל. הדבר הוא פשוט: בשעה ההיא נעלם המרחק הרב בין מדינת מגורי ומדינת יש-ראל. כולי הייתי אז בארץ הפלאים.

בכתבי-העת, שעליהם תסובב שיהתי, מצאתי עוד פרט אחד, שעניג אותי מאוד, דהיינו: הי-דיעות הרבות המראות את הקשר שבין מדינת ישראל ובין העולם כולו.

במלים "העולם כולו" אני מכוון למדינות, ש-טרם "זכו" ליפול תחת חסותה והשפעתה של ב-

האלמנטריות של הפועל היהודי, וביחוד מתעל-לים הם בבני עם המיעוט — הערבים האומללים... כל הפרטים הללו יסייעו לך להבין את סיבת התפעלותי הגדולה מהחומר המעט, שמצאתי בע-תזני מדינת ישראל, הנזכרים ליל. נשובה איפוא לאותם העתונים. הלא זוכר אתה, באיזה רכוש זכיתי פתאום!

א) גליון נייר, הזרוע סמיך אותיות ועירות כ-שומשמים (העתון "דבר"). אותו הגליון זקן ובי-לה בלי עת. מרוב שימוש בידי יהודי ברית-ה-מועצות, "רעבתנים" מסוכנים, שהתנפלו עליו כזאבים רעבים, נתמעך מאד, ומילה חסרה או מטושטשת מכבידה לפעמים את ההבנה של כל הפראזה. הגליון הזה, כמובן, מכיל בתוכו סיכום ידוע של ידיעות שונות על כל ענפי החיים של המדינה. מביט אני על הגליון הבלה ההוא ונזכר במאמר חז"ל: "הכול צריכים למזל, אפילו ספר תורה שבהיכל". זכות מיוחדת עמדה לו לאותו העתון להגיע לידי יהודים במדינת המועצות ו-להשיב את נפשותיהם הצמאות לידיעות ממדינת ישראל.

ב) חוברת-ירחון נומ' 1 של עיריית רמת גן, שהוא עוד זקן מגליון "דבר", נתגלגל והגיע למ-דינתנו, אבל הקוראים שמרו עליו, והוא נשתמר בצורתו השלמה והיפה. חותם הרעננות של העיר היפה רמת-גן מונח על חוברת זו. הכריכה האמ-נותית שלה משכה תיכף את עיני. ותכנה — התי-אורים והציורים מחיי עיר-הגנים ואנשיה הגם בולטים וקוסמים ובצירופם מהווים תמונה מלאה של עולם קטן כליל יופי והדר. חוברת אחת זו נתנה לי מושג בהיר מהחיים העשירים, רבי-הג-וונים של העיר רמת גן: גידולה המהיר ופריח-תה של העיר, בתי-אולפן ואמנות, אנשי מעלה (סופרים, אמנים שונים ואנשי-מדע, שאיוו א-רמת גן לשבת בה). הפטריוטיזם הכפול של כל תושב ברמת גן — חיבה למדינה וחיבה לעיר-מושבו — כל אלה הידיעות, הניתנות באותה החוברת, דיין למלאות שיכרון כל יהודי בן-גלות, ובפרט כשאותו היהודי הוא בן הגלות הסוביטית.

* "דאס בענטשערל" — כך היתה נקראת חוברת דקה בעברית-טייטש, שבה נמצאו כל הברכות, שהיהודי מחויב לברך בשעת הצורך: ברכות השחר, ברכות הנהנין, ברכות שונות, לכל המקרים (סובים או ח"ו רעים) ולכל הופעות הסב: רעם, ברק, קשת בענן וכו'. — אלמוני.

בעלי השפעה, שרגש המצפון פועם בחוקה בל-
בוטיהם ורוח בינתם הבהירה תלמדם לדעת ול-
העריך כראוי את הברכה הצפונה במדינה הצעיר-
רה של ישראל והם רוחשים חיבה וכבוד לאותה
המדינה ולבניה-בוגיה.

אחי! הנה זה רציתי להציג את הנקודה האח-
רונה, אבל מרגיש אני, שאיגרת זו בכל אריכותה
חסרה דבר-מה.

עלי לדבר על מקומות-התורפה בחיי המדינה,
שעיני ראו (גם לפי הידיעות המעטות שבאותם
העתונים שנפלו לידי). כי אין לך דבר מוזק
כהונאה עצמית.

גם אני, אחיך, הרחוק במקום ממדינת ישראל,
החסר ידיעות אלמנטריות על חיי המדינה, רואה
בה הופעות ועובדות מעציבות, וההופעות הן מש-
גי סוגים: חלק מהן, הגורמות נזק רב למדינה
(נזק חמרי ונזק בקרבנות-אדם), בא לה מן החוץ,
מצד "שכניה הטובים", השולחים יום-יום חמס-
נים, חבלנים, גנבים וסתם שודדים להסתנן אל
תוך גבולות ישראל לשם מעשי רצח, שוד וחב-
לה ("הסורים ירו על סירה ישראלית בכינרת",
"הלבנונים שדרו עדר פרות ממטולה"), על "מע-
שי גבורה" מעין אלה קראתי ב"דבר" שנפל לי-
די, הם העציבו את רוחי, אבל לא הביאו לידי
יאוש.

אבל ישנם צללים, המאפילים לפעמים את או-
רה של שמש המדינה והבאים לה מבפנים, מהפ-
סולת של החומר האנושי, שישנו בתוך אורחיה,
את הפסולת הזאת ראיתי בידיעות על מהלך ה-
אספות, המוקדשות לבחירות אל הנכסת, ז"א
ב"תכסיסי מלחמה" היפים של בני מק"י, שמבין
חבריה יוצאים כתבים השולחים מאמרי פלסתר
אל כתב-עת "נאווואייע וורעמיא" הסובייטי, מא-
מרים מלאים שקר ורכילות על מדינת ישראל ו-
מנהיגיה, ו"נציגים" של ישראל, המדברים סרה
על המדינה מעל בימות בינלאומיות שונות.

על הפסולת האנושית, שנסחפה בזרם העלייה,
ייחשב ה"ערב-רב", שעלה ממדינות שונות, בר-
יות שפלות, נינים ונכדים לבני קורח ודתן וא-

ריח המועצות ולהקרא בשם "סוציאליסטיות" או
דמוקרטיות". יחסו של העולם הקומוניסטי אל
מדינת ישראל ידוע לי היטב, על עורי ובשרי,
וביחוד על נשמת, אני מרגיש את ה"הומניזם"
השורר במדינה האדירה, הקובעת חוקים לאותו
העולם ובין אותם החוקים תופס מקום ניכר גם
החוק על התרת דם ישראל (זכור "המקרה" של
הפלת המטוס האזרחי הישראלי וקיסוף חייהם של
חמשים-ושמונה נפשות), על ה"מצוה" הגדולה
להעליל עלילות-שקר על היהודים (זכור ענין
סלאנסקי וחבריו, מאסר אנה פאוקר ברומניה
וכו').

מדוע זה שימחני הפרט הזה, שהזכרתי לעיל?
כידוע לך, מובדלים הננו לגמרי מהעולם הג-
דול ומאחינו בני ישראל הנמצאים שם, אבל
רואים אנו בעליל את היחס של איבה בולטת מצד
ראשי מדינת המועצות למדינת ישראל, ונוסף לזה
אנו יודעים, שמדינת ישראל מוקפת אויבים נו-
ראים מכל עבריה, ובשימנו כל זה אל לבנו,
יש שעל דעתנו עולה רעיון מחריד, שמדינת
ישראל היא אפשר בודדה במלחמתה הקשה על
קיומה העצמאי, סמך לחרדה כזו נותנת העובדה
המחפירה, שראש ממשלת הודו נהרו, שנחשב
לאחד מנושאי דגל הדמוקרטיה בעולם, לא רק
נתן את הסכמתו לאסור על מדינת ישראל את
ההשתתפות בקונפרנציה בבאנדונג, אלא גם הס-
כים, שאותה הקונפרנציה תעמיד לדין את בעית
פלשתינה ותדון לחובה את מדינת ישראל שלא
בפניה.

הידיעות השונות, שנדפסו בגליון "דבר" שנפל
לידי, בירחון ובקטע העתון, הרגיעו את רוחי,
ראיתי, שפחדי היה לחינם, ראיתי, שיחסים טו-
בים הדדיים קיימים בין ישראל והרבה מדינות,
לא רק ביחסי דפלומטיה רשמית מקושרת יש-
ראל עם מדינות העולם — גדולות וקטנות — כ-
עניני מסחר וכלכלה, מדע ואמנות מדינת ישראל
הולכת ונרקמת כחלק אורגני במסכת הגדולה של
העולם התרבותי, מה נעימה לי ההוכחה-ההכרה,
שבמדינות העולם הגדול עוד ישנם אנשי-מעלה

התמונות המעוררות חמלה של חמשת הילדים של אותו היהודי ממארוקו נותנות לי תשובה על שאלה זו. ממשלת ישראל, אינה יודעת לאות בעמלה להוציא יקר מזולל, להציל מכליון את הילדים של אנשים שפלים וקצרי רוח, כעולה המארוקני לאנשים, שנולדו וגודלו בעבדות, הא- ויר של מדינה חפשית מוזיק, אבל לילדיהם יש אפשרות גמורה להתאקלם במדינת ישראל ולק- נות להם רגשים יקרי ערך: רגשי חיבה למולדת, רגשות לאומיים-אנושיים, רצון לעבודה פוריה וכו'. ולמען התינוקות הללו, ששיניהם לא תק- הינה כל ימיהם בשל הבוסר שאבותיהם אכלו, אינם חסים ראשי הממשלה על כל עמל.

ועוד רעיון אחד מעכיר את רוחי. אותם ה- יורדים, הגורמים נזק למדינה (כל עולה חדש עולה למדינה באיזה סכום כסף), מסבים נחת רוח לסוג הראשון של הערב-רב, דהיינו: לאותם האנשים, שמיקונים הוא מנהיגם, ולחבריהם-לד- עה במדינות של הגוש המזרחי. הללו שמחים על ה"יורדים" כעל מציאה רבה.

אלה האחרונים נותנים להם פתחון-פה לקרוא תגר על הממשלה של מדינת ישראל, "להוכיח" באותות ובמופתים, שהממשלה היא ריאקציונית ופאשיסטית ובאשמתה שורר חוסר עבודה במ- דינה, הגורם לזרם ה"ירידה", וזה מראה "בעליל" שענין העליה ההמונית הוא הרפתקה * של הציו- נים, סוכני האימפריאליזם וכו', ומשמשת לא לטובת המדינה אלא לרעתה...

לבטל לגמרי את פעולתם המזיקה של דברי דמוגוגיה אלה אי אפשר. צפעוני הרכילות משיג תמיד משהו בעקיצותיו הארסיות: אנשים, שאינם יכולים להתפאר בכוח בינתם, מטים אוזן לדברי שקר כאלה. אבל מי שיש לו קורטוב מוח בקד- קדו, מי שקרא דבר מה על תולדות הארצות, ה- נבנות על חשבונם של יוצאי ארצות אחרות, יו- דע, שאיזו הגירת-חזרה טבעית ומוכרתה היא. בנדון דידן יש להתפלא על זה, שהגירה למדינה

בירם... אבק הגלות הארוכה הניחה על נשמתם שכבה עבה; נשמתם מכבר אינה בוחלת בחיי עבדות; יריקת האויב בפניהם אינה מעליבה או- תם; נכונים הם תמיד לנשק את השוט המכה אותם. רק בשעה שכאב השוט יגבר מאד, הם מיבבים מר.

במדינת ישראל, כמדומני, קוראים לבני החב- ריא ההיא בשם "יורדים", במובנה הסמלי של מ- לה זו. לפי דעתי, השם הזה אינו הולם אותם. מדוע? "יורד" משמעו שלאיש הזה בזמנו מן הזמנים איזה רכוש והוא איבד אותו; היו לו נכסים והוא ירד מהם. אבל הטיפוסים הללו לא איבדו כלום, מפני שעירומים ועניים היו בנכסים רוחניים.

טיפוס בולט של אנשים שפלים מסוג זה הכר- תי בידיעה קצרה של העתון על אחד העולים ממארוקו, ש"הפסיק את שבתו ועבר עם מש- פחתו למעברת טירה". אפשר, אחי, אתה זוכר את הידיעה ההיא ויודע אתה את אפיה של אותה השביתה האוריגנלית... העולה ממארוקו הביא את אשתו וילדיו הקטנים אל פתח העיריה ואמר, שלא יונוו ממקומם, עד שתתמלא דרישתו להח- זירהו שוב למארוקו. סוף-סוף "התינוק הקפריסי" נתפייס... והסכים להפסיק את שבתו.

ידיעה קצרה זו הולידה במוחי הרהורים נוגים. לפי הפרטים המעטים, שבאו בעתון על אותו ה- "עולה" הדורש ירידה, לא קשה היה לי לתאר בדמיוני את תמונתו בקיום קמוצים: מ. הוא צבע, בן 32 שנה, בקיום המצוה הראשונה של תרי"ג מצוות הוא מאד וריו: בחצי "מנין" יל- דים כבר הספיק לזכות את העולם. מעבודה הוא מסלק את ידיו: "חולה אני" — הוא טוען. החלטת הרופאים היא, שבריא הוא, אולם היא אינה שוה כלום בעיניו.

לרגל מקרה זה הוגה אני על העמל הקשה של ראשי המדינה העמלים למטרה הקדושה של קי- בוע גלויות. יש להתפלא על כוח סבלנותם הג- דולה לטפל לפעמים בחומר אנושי פגום. מאין נובע כוח הסבלנות הזאת? — שואל אני את עצמי.

לרגלי השנה החדשה, הדופקת כבר על חלונותינו,
 קבל נא, אחי, את ברכתי החמה לך ולכל אחיך
 ואחיותיך. יהי רצון, שבשנה החדשה תגביר מדי-
 נת ישראל חיילים, תפרח ותשגשג לשמחת כל
 בניה, ובכללם — הבנים הרחוקים-הקרובים, אשר
 בה כל מעינם, אשר אינם חדלים אף רגע לצפות
 לגאולה.

כ"ח אלול שנת תשט"ו

אחיך

אלמוני

צעירה וקטנה, שמספר המהגרים במשך שנים
 אחדות עולה בה כמעט פי שלושה על מספר
 אוכלוסיתה העיקרית, לא הרסה את יסודות הכל-
 כלה של המדינה ולא הביאה אותה לידי משבר.
 זה מראה בעליל, שהגרעין של הישוב היהודי
 בישראל בריא הוא למדי ובכוחו להתגבר על כל
 הקשיים והמכשולים, עד כמה שייראו לפעמים
 גדולים ונוראים.

עוד מעט ואיגרת זו היתה נחתמת בלי ברכתי